

УДК 004:351](477):340

DOI: 10.31673/2786-7412.2024.035714

Микола ЄЖЕЄВ

кандидат військових наук, доцент,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ORCID ID: 0000-0001-7451-1573

e-mail: ezhejv@ukr.net

Mykola YEZHIEV

Ph.D. of military sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of management and administration

State University of Information and Communication Technologies, Kyiv

ORCID ID: 0000-0001-7451-1573

e-mail: ezhejv@ukr.net

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ

REGULATORY AND LEGAL DIMENSION AND KEY ASPECTS OF DIGITAL STATE DEVELOPMENT

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань та перспектив розбудови цифрової держави, як головного суб'єкта публічного управління в Україні. Цифрова трансформація публічного управління в Україні викликана змінами в сучасну епоху, що характеризується швидким технологічним прогресом та зростанням суспільних очікувань, а також перехід системи публічного управління та України в цілому в край важки умови функціонування в режимі воєнного стану.

У статті досліджено нормативно-правову базу та ключові аспекти розбудови цифрової держави в Україні. Проаналізовано сучасний стан законодавчої бази, яка регулює процеси цифровізації публічного управління та адміністративних послуг. Розглянуто основні концепції та ініціативи, спрямовані на формування цифрового суспільства, включно з елементами електронного урядування, відкритих даних та інформаційної безпеки.

Окреслені ключові виклики, що постають перед Україною у процесі цифровізації, серед яких недостатнє фінансування, технологічна відсталість у деяких регіонах, а також проблема цифрового розриву між різними соціальними групами.

У статті наголошено на важливості адаптації найкращих міжнародних практик і досвіду до українського контексту, зокрема в сфері забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності публічного управління. Визначено, що створення стійкої нормативно-правової бази є основою для подальшого впровадження інноваційних технологій у державному секторі та органах місцевого самоврядування.

За результатами дослідження сформульовано рекомендації для вдосконалення правових механізмів, що регулюють розбудову цифрової держави, а також перспективи інтеграції сучасних технологій у систему публічного управління.

Ключові слова: цифрова держава, нормативно-правовий вимір, електронне урядування, цифровізація, інформаційна безпека, відкриті дані.

The article is devoted to the study of current issues and prospects for the development of a digital state as the main subject of public administration in Ukraine. The digital transformation of public administration in Ukraine is caused by changes in the modern era, which is characterized by rapid technological progress and growing public expectations, as well as the transition of the public administration system and Ukraine as a whole to extremely difficult conditions of functioning under martial law. The article examines the regulatory and legal dimension and key aspects of the development of a digital state in Ukraine. The current state of the legislative framework regulating the processes of digitalization of public administration and administrative services is analyzed. The main concepts and initiatives aimed at the formation of a digital society are considered, including elements of e-government, open data and information security. The key challenges facing Ukraine in the process of digitalization are outlined, including insufficient funding, technological backwardness in some regions, as well as the problem of the digital divide between different social groups. The article emphasizes the importance of adapting the best international practices and experience to the Ukrainian context, in particular in the field of ensuring transparency, accountability and efficiency of public administration. It is determined that the creation of a stable regulatory framework is the basis for the further implementation of innovative technologies in the public sector and local

governments. Based on the results of the study, recommendations are formulated for improving the legal mechanisms that regulate the development of a digital state, as well as the prospects for integrating modern technologies into the public administration system.

Keywords: *digital state, regulatory dimension, e-government, digitalization, information security, open data.*

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасному світі, де технології проникають у всі сфери суспільного життя, ефективність державного управління визначається рівнем цифровізації. Країни, що активно впроваджують цифрові технології, демонструють вищі показники економічного зростання, інноваційності та конкурентоспроможності. Розбудова цифрової держави є однією з найактуальніших тем сучасної наукової та практичної діяльності у сфері публічного управління. У світлі глобальних змін, зумовлених розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), цифрова держава стає новим форматом функціонування державних установ, органів місцевого самоврядування та взаємодії між владою і громадянами. Це явище вимагає системного наукового підходу для аналізу, оцінки і впровадження ефективних моделей управління та організації публічних послуг.

Наукова проблема розбудови цифрової держави полягає в необхідності вивчення та розробки механізмів впровадження цифрових технологій у публічне управління, що зможе забезпечити: ефективність управлінських процесів шляхом використання новітніх ІКТ для автоматизації, прискорення та підвищення точності управлінських рішень; прозорість та підзвітність державних органів за рахунок відкритих даних та електронних сервісів дозволяють громадянам контролювати діяльність влади; цифрові технології значно полегшують доступ громадян до державних послуг, зокрема для віддалених регіонів, знижуючи бар'єри між громадянами та владою; з огляду на збільшення кількості цифрових послуг, виникає потреба у належному захисті інформації та розробці нових стандартів безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розбудови цифрової держави привертає увагу багатьох дослідників у різних наукових сферах, зокрема публічного управління, інформаційних технологій, права та соціальних наук. Основні напрями досліджень охоплюють такі питання, як ефективність цифрових технологій у публічному управлінні, вплив на

державне управління та громадські послуги, а також виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних.

В Україні створена певна законодавчо-нормативна база, що дозволяє успішно і ефективно будувати та реалізовувати модель цифрової держави [6-15]. Питанням цифрових трансформацій публічного управління, розбудові цифрової держави у різних аспектах присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як О. Каламан, О. Карпенко, В. Кириченко, П. Клімушин, В. Куйбіда, Г. Почепцов, С. Петькун та інші [1-5]. Проте питання, що стосуються ключових аспектів розбудови цифрової держави, залишаються розкритими лише по деяким аспектам соціально-політичного розвитку суспільства та потребують подальшого вивчення.

Цифровізація в Україні, зокрема в рамках ініціативи «Держава в смартфоні», включає широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності державного управління. Існуюча нормативно-правова база цифрової держави в Україні забезпечує правове підґрунтя для розвитку цифрових технологій та інновацій у державному управлінні, сприяє підвищенню прозорості, ефективності та доступності державних послуг. Законодавчі акти регулюють функціонування цифрової інфраструктури, забезпечення інформаційної безпеки та розвиток електронних послуг [6-15].

Мета статті полягає у вивченні й розробці концепцій, механізмів та технологічних рішень, що сприяють переходу до ефективного цифрового управління. Дослідження має на меті забезпечити інтеграцію цифрових технологій у публічне управління для підвищення прозорості, ефективності, оперативності взаємодії між державою та громадянами, а також для поліпшення надання державних послуг.

Виклад основного матеріалу. Розбудова цифрової держави в Україні базується на низці нормативно-правових актів і стратегічних документів, які створюють правову основу для впровадження цифрових технологій у публічне управління та суспільні процеси. Нижче наведено основні нормативно-правові акти, концепції та стратегії [6-15].

Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII, який є ключовим нормативним актом, що регулює діяльність у сфері електронних довірчих послуг, таких як електронні підписи, електронні печатки, позначки часу тощо. Він забезпечує юридичну силу електронних документів та спрощує обіг документів між державними установами та громадянами.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (Відомості Верховної Ради України від 13 січня 2011 року № 2939-VI), який гарантує право громадян на доступ до публічної інформації, регулює порядок її надання та сприяє розвитку цифрових платформ, через які можна отримати інформацію в електронному вигляді.

Закон України «Про захист персональних даних» (Відомості Верховної Ради України від 1 червня 2010 року № 2297-VI). Цей закон регулює обробку, зберігання та захист персональних даних громадян, що є важливим у контексті цифровізації державних послуг, де обробка таких даних стає невід'ємною частиною системи надання послуг державо.

Закон України «Про публічні електронні реєстри» від 18 листопада 2021 року № 1907-IX, який встановлює принципи створення, функціонування та взаємодії публічних електронних реєстрів. Впровадження цієї норми дозволяє створити єдину систему реєстрів, що полегшує надання електронних послуг та підвищує ефективність публічного управління.

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. Він встановлює правові та організаційні засади у сфері забезпечення кібербезпеки держави. Це надзвичайно важливий закон в умовах цифровізації, який регулює захист інформаційних ресурсів держави від кібератак та інших загроз.

Закон України «Про національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 року № 2807-IX. Закон забезпечує правове регулювання та координацію процесів інформатизації в державних органах. Ця програма є основою для комплексного впровадження інформаційних систем у публічному управлінні.

«Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. Основна мета стратегії – досягнення цифровізації всіх державних послуг, які надаються громадянам і бізнесу, впровадження цифрової економіки та захисту інформаційного простору України. Важливим аспектом цієї стратегії є розвиток електронних послуг, зокрема через платформу «Дія».

Концепція розвитку електронного урядування в Україні (2017) «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. Цей документ визначає основні напрямки розвитку електронного урядування, зокрема запровадження систем електронної ідентифікації, забезпечення прозорості у взаємодії держави з громадянами та бізнесом через цифрові платформи.

«Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку» (наказ Державного агентства з питань електронного урядування України). № 24. (2019). Наказ виданий Відповідно до пункту 4 постанови Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56 «Деякі питання цифрового розвитку» з метою забезпечення запровадження органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку та належної організації виконання передбачених зазначеною постановою завдань.

Аналіз наведених законодавчо-правових актів показує, що нормативно-правова база цифрової держави в Україні в цілому забезпечує правове підґрунтя для розвитку цифрових технологій та інновацій у публічному управлінні, сприяє підвищенню прозорості, ефективності та доступності державних послуг. Тобто існуюча нормативно-правова база сприяє цифровізації в Україні, дозволяє розвиватися динамічно, але вимагає систематичної підтримки, вдосконалення нормативно-правової бази та впровадження міжнародного досвіду. Увага до законодавчих аспектів і стратегічних цілей є ключовою для досягнення ефективної цифрової трансформації.

Цифрова трансформація публічного сектору в Україні наразі відбувається вкрай нерівномірно. З одного боку, є позитивні зрушення у розвитку електронних сервісів. Зокрема, запущено єдиний портал публічних послуг «Дія», в якому вже доступно понад 50 електронних послуг. Відбувається оцифрування базових публічних реєстрів, розвивається система електронної взаємодії державних реєстрів «Трембіта», впроваджено систему електронних публічних закупівель Prozorro.

Водночас цифровізація в Україні й досі не набула системного та всеосяжного характеру. Наразі функціонують сотні розрізнених реєстрів, які не взаємодіють між собою, не мають єдиних стандартів якості даних. Низький рівень цифрової грамотності значної частини публічних службовців, їх неготовність переходити на цифрові методи роботи.

Цифрова нерівність та недостатній рівень доступності цифрових технологій. Рівень володіння цифровими навичками серед українців старшого віку лишається низьким. Недовіра громадян до цифрових сервісів держави, побоювання щодо безпеки персональних даних. Загальний рівень довіри до влади в Україні не перевищує 20%, що ускладнює масштабний перехід на безконтактні форми цифрової взаємодії. Для подолання цих бар'єрів та прискорення темпів розбудови цифрової держави, зокрема трансформації публічного сектору в Україні необхідно реалізувати комплекс стратегічних, інституційних та освітніх механізмів.

Потребує **розробки інфраструктури електронного урядування, а саме** створення технологічних платформ для забезпечення онлайн-комунікації між громадянами, бізнесом та державними установами, впровадження систем електронного документообігу, цифрових реєстрів тощо.

Розробка та впровадження національної стратегії кібербезпеки повинна гарантувати захист персональних даних громадян та забезпечення безпеки інформаційних систем держави.

Потребує вирішення актуального питання – забезпечення рівного доступу до цифрових сервісів для всіх верств населення, включаючи малозабезпечених громадян, осіб з інвалідністю та жителів віддалених регіонів. Оновлення нормативно-правової бази для підтримки цифровізації повинно відповідати вимогам сьогодення. Що сприятимуть створенню більш ефективної, прозорої та доступної системи публічного управління в Україні.

В умовах воєнного стану вкрай важливим для України постає питання забезпечення надійного електропостачання. Останнім часом відбувається зниження надійності зв'язку та функціонування мережі Internet, а це додає додаткові проблеми, в тому числі, для доступу споживачів до державних послуг.

Висновки та перспективи досліджень. Проведений аналіз показує, що розбудова цифрової держави є складним та багатостороннім процесом, який набуває особливого значення і ознак та висуває нові вимоги.

По-перше, існуюча нормативно-правова база сприяє цифровізації в Україні, дозволяє розвиватися динамічно, але вимагає систематичної підтримки, вдосконалення нормативно-правової бази та впровадження міжнародного досвіду. Увага до законодавчих аспектів і стратегічних цілей є ключовою для досягнення ефективної цифрової трансформації.

По-друге, цифровізація публічного управління є критично важливим процесом для модернізації державних послуг та підвищення їхньої ефективності. Основні результати свідчать про те, що впровадження електронного урядування, інфраструктури цифрових сервісів, а також інклюзивних механізмів цифрової взаємодії значно покращують комунікацію між владою та суспільством. Це дозволяє створювати прозоріші й підзвітніші процеси, зменшувати корупційні ризики, а також забезпечувати більш ефективний доступ до державних послуг для громадян та бізнесу.

По-третє, існують виклики, такі як необхідність покращення рівня цифрової грамотності населення та державних службовців, забезпечення кібербезпеки, та адаптація законодавчої бази до нових умов цифрового управління.

По-четверте, важливим є впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, для подальшої оптимізації управлінських процесів.

По-п'яте, перспективними напрямками досліджень у цій сфері можуть бути:

- інтеграція нових технологій, а саме, вивчення можливостей застосування штучного інтелекту, великих даних та блокчейну для автоматизації та покращення державних процесів;
- дослідження та адаптація нормативно-правового забезпечення для підтримки цифрових трансформацій, зокрема щодо захисту персональних даних і кібербезпеки;
- кібербезпека, а саме, розробка інноваційних стратегій для забезпечення безпеки державних інформаційних систем та захисту даних громадян;
- інклюзивність та цифрова рівність, а саме, дослідження способів покращення доступу до цифрових сервісів для всіх верств населення, особливо для вразливих груп;
- подальше вивчення міжнародного досвіду та впровадження найкращих практик цифрового управління з інших країн.

Вказані напрямки дозволять створити ефективну, стійку та інноваційну цифрову державу, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Клімушин П.С. Інформаційна культура державних службовців як чинник розвитку інформаційного суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 3(34). С. 50-56 URL: [http://dspaceunivd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4099](http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4099).
2. Каламан О. Пурцхванідзе О.В. Інформаційна культура як фактор формування позитивного іміджу державного службовця. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 20. С. 83-88. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/20-2020/16.pdf>.
3. Кириченко В. Інформаційна культура у структурі професійної компетентності державних службовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. С. 113-118. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/29745>.
4. Куйбіда В., Карпенко О., Наместнік В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2018. № 1. С. 5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3.
5. Петькун С. Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою України в умовах цифрової трансформації: дис. ... д-ра. наук держ. упр: 25.00.02 / Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Київ, 2024. 466 с.
6. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст. 400). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
7. Закон України «Про доступ до публічної інформації» (Відомості Верховної Ради України від 13 січня 2011 року № 2939-VI (ВВР), 2011, № 32, ст. 314). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
8. Закон України «Про захист персональних даних» (Відомості Верховної Ради України від 1 червня 2010 року № 2297-VI (ВВР), 2010, № 34, ст. 481). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
9. Закон України «Про публічні електронні реєстри» від 18 листопада 2021 року № 1907-IX (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 11, ст. 27). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.

10. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст. 403). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
11. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 року № 2807-IX (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 51, ст.127) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>.
12. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>.
13. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>.
14. Деякі питання цифрового розвитку. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/56-2019-п#n10>.
15. Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку (наказ Державного агентства з питань електронного урядування України) від 4 липня 2019 № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text>.

REFERENCES

1. Klimushin, P. (2011), Information culture of civil servants as a factor in the development of the information society, *Theory and practice of public administration*, 3(34). Available at: <http://dspaceunivd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4099>.
2. Kalaman, O., Purtskhvanidze, O. (2020), Information culture as a factor in forming a positive image of a civil servant, *Public management and administration in Ukraine*, 20, 83-88. Available at: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/20-2020/16.pdf>.

3. Kirichenko, V. (2019), Information culture in the structure of Scientific *Bulletin of Kherson State University*, 2, 113-118. Available at: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/29745>.
4. Kuybida, V., Karpenko, O. and Namestnik, V. (2018), Digital governance in Ukraine: basic definitions of the conceptual and categorical apparatus, *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1, 5-10, Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3.
5. Petkun, S. (2024), Theoretical and methodological conceptualization of mechanisms of state management of social security in Ukraine in the context of digital transformation, D.Sc. Thesis, Public Administration Mechanisms, Kyiv State University of Information and Communication Technologies, Kyiv, Ukraine.
6. The Law of Ukraine, (Oct. 5, 2017) № 2155-VIII «About electronic identification and electronic trust services», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2017, 45, 400. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
7. The Law of Ukraine, (Jan. 13, 2011) № 2939-VI «About access to public information», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2011, 32, 314. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
8. The Law of Ukraine, (Jun. 1, 2010) № 2297-VI «About personal data protection», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2010, 34, 481. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
9. The Law of Ukraine, (Nov. 18, 2023) № 1907-IX «About public electronic registers», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2023, 11, 27. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.
10. The Law of Ukraine, (Oct. 5, 2017) № 1907-IX «On the basic principles of ensuring cybersecurity in Ukraine», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2017, 45, 403. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
11. The Law of Ukraine, (Dec. 1, 2022). № 2807-IX «About the national informatization program», Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2023, 51, 127. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>.

12. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September (Sept. 17, 2021). № 1467-p «On approval of the Strategy for the implementation of digital development, digital transformations and digitalization of the public finance management system for the period until 2025 and approval of the action plan for its implementation». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>.
13. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September (Sept. 20, 2017). № 649-p «On approval of the Concept of e-Government Development in Ukraine». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>.
14. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 30, 2019 № 56 «Some issues of digital development». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/56-2019-п#n10>.
15. Order of the State Agency for Electronic Governance of Ukraine (Apr. 4, 2019). № 24 «On ensuring the implementation of certain issues of digital development». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text>.